

POROKA

Okvirna novela iz romana

Tone Partljič

Konec gostije.

Konec

gostije. Gostje so šli.

V kotu leži razbita harmonika.

To je ostalo: prazni kozarci,

črepinje, kosti...

Uro bo treba znova naviti. Dan se začenja.

Tone Kuntner

Stopim na prag.

Ja, prav megla je, kot sem si mislil in kot sem se natiho bal. Kajti zdi se mi, da ta novembrska megla pritiska prav na tilnik. A po svoje jo imam kar rad; ne sicer ravno te megle, te podeželske, pod katero je polje rjavo in scefrano kot umazana cunjca za pomivanje posode. Toda ravno ta megla me spominja na tisto gosposko v mestu, ki jo imam rad. Prav lepa je videti, posebno kadar luči in reklame sevajo skozi njo. V megli komaj zaznavaš TAM, MARKET, EKSPORT IMPORT, INTER EUROPE, HOTEL SLAVIJA... pa se zaženeš v snack bar pa sedeš na visoki stol in izpiješ kavo in konjak. In vzameš v roke časopis in vidiš, da je kak ugleden književnik napisal drugi del svoje trilogije in imaš svoje mnenje o njegovi uglednosti... In srečaš znanca, k tvoji mizi pride in mu poveš, kako je vse skupaj hudič, pa sedeta in pijeta kavo in konjak ali pa pivo mogoče in se pogovarjata o zadnji drami v gledališču, o razstavi mladih likovnikov, o zadnji številki literarne revije... in vse je nekako urejeno, zazdi se ti, da se splača živeti in kramljati, pa četudi je vse skupaj pravi hudič. In ko odhajaš, se spomniš na gospoda Sartra, pa veš, da bojo ljudje hodili v ta snack bar, ko te že davno ne bo več, da ti stoli niso tu zaradi tvoje riti, pač pa da bivajo sami zase.

Ne, ta megla, ki je razpeta nad našo dolino, ki ni zdaj nič več podobna lepim barvam na fazanovem vrtu, marveč je pusto rjava kot dlaka kakega premraženega zajca, ne, ta megla mi pa res ni všeč; zakaj spominja me, da nisem v mestu, da sem tu v raztreseni vasi sredi Slovenskih goric, da ni toplega snack bara ne prijatelja ne revij. Spominja me, da sem tu na pragu naše hiše, da sem doma — tujec med domačimi —, ja, ta megla me spominja celó na to, da se bom čez nekaj ur poročil. Tam čez na oni strani doline pa je združni dom, kjer so

zaradi državnega praznika izobesili zastave; od dežja, ki rosi iz megle, so zastave premočene in se oprijemljejo drogov kot mokra srajca utopljenca. Toda to si le predstavljam, saj se ne vidi natančno do zadružnega doma. Kako je človeku, ki se bo danes poročil z menoj? Morda tudi ona gleda v ta mrak in ne ve, kaj si naj misli o tej megli. Gotovo pa je, da megla tu pri nas ni lepa.

Moram se vrniti v kuhinjo, drugače bojo domači povprašali, kje sem. Toda le kdo. Zakaj se le danes oče jezi? Koliko časa se že nista sprla z mamó, pa sta se morala ravno včeraj zaradi nesmisla v zvezi s to mojo nesmiselno poroko? Sicer se tako redko spreta, a nikdar zaradi česa pametnega, vedno zaradi nesmislov. Čudno, da se je ata včeraj spet pogreznil v svojo preobčutljivost, ko pa je vendar tako krotek in ga vitalna mama in še bolj sestra navadno preglasita. Kadar pa se kuja, se kuja dolgo in vse podrobnosti mu gredo po glavi, dokler jih nazadnje ne pomeša, ustvari drugo sliko spora in ne ve več natančno, zakaj so se skregali. Potem nosi bolečino v sebi, jo varuje, da je lahko še bolj nesrečen, da se smili sam sebi. Drugače pa je zlat ta moj ata, saj se razjōče na vsakem pogrebu, ob vsakem sentimentalnem filmu, še klen se mu smili, ko ga potegne iz Pesnice. Toda klene, tiste velike, ki jih je premagal s previdnostjo in celo zvičajnostjo, tiste spoštuje in se mu ne smilijo, smilijo se mu tisti neumni majhni klenci, ki bi morali šele začeti živeti. Koliko ponižanj je moral preživeti, ta moj ata, bil je v nemški in ruski vojski, koliko je moral požreti in pregarati, da nas je spravil h kruhu. Morda ravno zaradi tega tu in tam izbruhne iz njega in je užaljen kot dete, se dolgo kuja; toda danes bi že moral popustiti, saj je danes vendar poroka.

Včeraj je prišla k nam Jožica, moja nevesta, da bi si sposodila kozarce za gostijo. Tedaj je ata ugotovil, da so še samo štirje kozarci servisa; ata se ni mogel načuditi; trdil je, da je še pred dvema dnevo ma videl vseh šest kozarcev.

— Kako si mogel videti vseh šest predvčerajšnjim, ko pa sam veš, da smo jih že lani razbili.

— Nobenega še nismo razbili, vsaj jaz ne vem. Vem pa, da jih je bilo predvčerajšnjim še šest.

— Kaj ne znaš več šteti niti do šest? Ko da sem jih jaz včeraj razbila. Kako si jih mogel videti šest, če pa smo lani dva razbili.

A tako, jaz sem nor, jaz ne znam šteti niti do šest, in to pravi pred to Jožico, mojo prihodnjo snaho, kaj si bo mislila, tudi hčerka ji pritrjuje. Jasno, jaz sem zanjo prenor, ona je učiteljica, moja hči, jaz pa sem reven delavec, jaz ne znam šteti niti do šest, sta rekli. Jožica bo povedala svojim doma, kaka reva sem, ne, niti na poroko ne bom šel, naj

vidijo, komu bojo pravili, da ne zna šteti niti do šest... In zaprl se je v stolp svoje užaljenosti, odšel v sobo in se ni več prikazal. Toda kaj naj danes rečem Jožici (glej, kako sem se že navadil imenovati jo po imenu Jožica — kadar sem sam), zakaj ga danes ne bo zraven pri tej gostiji. Kaj naj ona reče svojim doma?

In sploh, kako neumna je ta gostija! Ona je študentka, jaz učitelj, oba vsa brez denarja, njeni domači pa gostijo, še cerkveno bi radi. Saj se ne ženim zaradi njih, marveč ker je Jožica, ki jo imam sedaj najraje od vseh žensk na svetu, že v petem mesecu nosečnosti, ker se ji že pozna... Njeni so kmetje in baje ne morejo prenesti, da bi se možila brez gostije, toda kaj me brigajo njeni. Ne, kaj se jezim, lepo bom sedel na gostiji za mizo, obiral puranovo bedro, kajti vsaj gostijo naj imajo, če že ne bojo imeli cerkvene poroke in pridige. In sem se vdal in rekel ja, kot že neštetokrat doslej, pa bomo šli tja čez hrib na njihovo domačijo, moški si bomo zavihali hlače, ženske si bojo preobule gumijaste škornje in nataknile nizke čevlje, blato pa bo vseeno kapalo od nas... in preživeli bomo še ta večer, se malo porokovali s tujimi ljudmi in tetami, ki me zanimajo toliko kot lanski sneg, bo že kako, bo že kako.

Kaj le zdaj ata komplicira, kaj se jezi, vraga, če se ne jezim jaz, ki se ženim, ki dajem dokončno zadnje slovo velikim upom (že spet sem patetičen), ki se danes zadnjič poslavljam od misli, da bom še kdaj študiral, da ne bom ostal učitelj v Slovenskih goricah; sedaj se bom spremenil lepo v očeta, v družinskega očeta in moža, po večerih bom bral časopise, moral bom zaradi dolžnosti izredno študirati; toda vse svobodno življenje, vse literarne ambicije, vse bo izpuhtelo in kmalu bom normalen in po jusu.

Noter moram, moram videti, kako so; če se ata še vedno jezi. Prekleta megla, prekleta banalna dolinica, in to jesensko zoprno blato.

V vetru jesenskem vihrajo zastave,
danes je praznik vseh naših ljudi,
praznik veselja in slave...

Radio poje praznične pesmi kot v posmeh, oče ni hotel vstati, še vedno se jezi, zakaj prav danes varuje svojo užaljenost; mama hodi po kuhinji in je žalostna, stokrat ji je že žal, da je stegnila jezik zaradi tistih kozarcev, rada bi vse popravila. Brat sedi za mizo in mrko gleda v prt. Ključavničar je s črno, žuljavo, nabreklo roko, molči kot zaradi trme, ne vem, če me ni on prvi odkril, svoje si misli ob tej moji poroki. Jaz sem tovariš učitelj, on pa je ključavničar. Morda mi zavida ta moj »gosposki« poklic. Kakšen gosposki, lepo te prosim, Štefan. Ba-

nalno je vse to, banalno; to je tlaka, vsak se zaletava vate, poslušati moraš neumnosti v zbornicah, kimati moraš... Vsak družbeni sistem je zahteval, da ga učitelji utrjujejo, hvalijo, ne mislite, da je lahko drugače v socializmu... Ja, ja, saj poznam to pesmico; toda jaz sem mislil, da se bom upiral, da bom kaj naredil. Kaj vse sem mislil včasih, jaz in prijatelji; mi mušketirji Pavle, Bojan, Rudi in drugi... In danes se ženim in ata je užaljen, brat molči in mama je vsa pokuhana. Zunaj pa je novembrska megla. Koliko smo presanjarili nekdaj; jaz sem mislil, da bom napisal roman. Kako se naj človek do zadnjega uresniči, ne vem, saj nisem filozof. Bojim pa se, da se je nemogoče uresničiti, če si dober mož, če bereš časopise, če kupiš ženki za obletnico poroke novo rožo. Prepričan sem, da bi se jaz uresničil, če bi napisal dobro knjigo. Toda kdaj? Do sedaj nisem ničesar naredil, danes se bom oženil in potem ne bom naredil nič. Kdaj je že tisto minilo, kar sem začel pisati roman o nas v Mariboru, o Pavletu, Bojanu, Rudiju...? Kje je zdaj tistih sto strani, nekje v zaboju na podstrešju? Tistih sto ali manj strani o prijateljih, o Mariji in plavolasi Helenci, o tistih prvih steklenicah mošta v gostilnah, tisto trepetanje, a vse, vse je mimo, ata se jezi, mama se joče, brat strmi v prt, ata misli, da so ga obsodili, da ne zna šteti do šest; čez nekaj ur se bom oženil z deklico, ki jo imam rad. Ja, saj jo imam, imam, ali se res morem prepričevati... trindvajset let mi je. Nataknil ji bom prstam, ej.

— Je zunaj megla?

— Ja, je megla.

Le zakaj je zdaj mamó zanimalo, če je zunaj megla; mogoče pa je vprašala zato, da je pač nekaj vprašala. Kako je vse pustó, ta naša kuhinja, kako hladno me gleda brat, kdo ve, kaj si misli o tej poroki. Ravno letos sva se nekako ujela, spoznala, da sva si podobna, pa se mu že odtujujem. Še nekaj ur.

Kako bo na gostiji? S kom se bom pogovarjal. Naj se menim z njenimi, o čem se lahko pogovarjam z njenimi, zaboga o čem, o brejih kravah. Kako mi bo sredi tujih ljudi, ata se kuja, kdo ve, če bo šel zraven, mama bo vsa nesrečna, sosedje bojo govorili nesmisle. Veš, če te povabimo, moramo tudi druge, da se ne zamerimo, kakih dvajset ljudi bo, nič več. Saj nisi hud, ljubi, ne.

Ko bi vsaj fantje prišli, pa jim nisem niti pisal; no, Dragu sem povedal; da bi prišli, potem bi pa pili in se pogovarjali. Bojan bi prišel gotovo na dan s kako nemogočo idejo, včasih je, sulec presneti, trdil, da bi morali podreti kar vse tovarne, ker so nas odtujile naravi, trdil je, da bi morali uničiti civilizacijo in začeti povsem iznova... Kje so časi, ko smo se prepirali po ulicah, ko smo se šli umetnike. Na podstrešje

grem poiskat tisti roman, tisti osnutek, pogledal bom, kako drugače smo takrat mislili, in primerjal bom s tem, kar čutim danes, seveda, če je tam dovolj zapisano.

Ne, saj nima smisla, neumnost, saj to je samousmiljeno onaniranje. Pa grem, iz pravega sadizma grem, da bom ponovil, kako, kako... kaj kako, ah nič, drek vse skupaj. Grem sanjarit, kako sem vzdihoval za plavolaso Helenco, kako sem trepetal že ob misli na Marijo... Danes pa se ženim, danes je megla in jaz bom rekel tisti slavni DA. Saj nisem vznemirjen, čisto nič, naj se gre vse skup solit. Kje je tisto trepetanje danes, ko vem, da so ženske hlačke krvave enkrat na mesec kljub vsej preventivi. Razen če ni že v petem mesecu, kot... Prekleta megla, še klini na lestvi so mokri, lestev je prenavpična, lahko bi celo padel na tilnik, le kako bi pogledali, potem pa ne bi bilo gostije in sploh bi bilo vse narobe, še ata se ne bi mogel več kujati, otrok bi ne imel očeta, čez koliko časa bi se le obesila drugemu za vrat, v časopisu bi pisalo pod nezgode: Umrli na dan svoje poroke... Nesmisli.

Kakšen prah se je nabral, bolj na dnu zaboja je tista zelena breja mapa. Tu je ta osnutek slavnega romana, o, dober dan. Vse je prašno, ubogo in tudi jaz sem beden, da jemljem to v roke, skoraj s pravim ponosom se mi zdi, kot da bi težkal novorojenčka. Bi bral, ne bi, bi, ne bi, bi, ne bi, bi, ne bi...

Saj imam dovolj časa, kaj naj počnem v mrki kuhinji, kjer stoji objokana mama, kjer strmi brat skozi okno, kjer se čuti očetova trma iz sobe. Ata sedaj misli, kako njegovi otroci, ki jih je preživljal z bore delavskimi jurji, pravijo, da ne zna šteti do šest ali štiri. Naj strmim tudi jaz na to razparano rjavo polje, nalašč bom bral ta veliki dokument slovenske literature, to veliko nesrečo, ker ni nikdar zagledal belega dne... tu notri so vse tiste velike besede... Do poroke je še nekaj ur.

Upam, da me ne bojo prej klicali.

Konec, konec torej. Nekaj vonja je v teh besedah, samo nekaj, zelo malo. Pa ne, ne bom zdaj razmišljal, koliko časa sem le presedel tu gori, ali so me klicali. Bolj uporniško bi moral zasukati vse skupaj, saj smo se takrat nekako upirali nekim normam, upirali frazerskim mladinskim sestankom, nesmiselni hora legalis, praznemu govorjenju, bili smo pubertetno kritični, iskali smo, ja, kaj že vse...

Toda dol moram, koliko časa je le minilo, upam, da še nisem prepozen. Ali ni ta lestev postavljena prenavpično, lahko bi padel na tilnik in se ubil, potem bi ne bilo poroke... Nesmisli. Ali se ata še vedno jezi?

Res, ni še vstal. Štefan se že umiva, priča mi bo. Tako se mi zdi, kot da se mu zdi ta poroka res nesmiselna.

— Kje si bil?

Ali jo res zanima, kje sem bil? Še vedno gleda žalostno mama, se še nista pobotala. K njemu grem. Leži v postelji in je obrnjen k zidu. Tuhta o včerajšnjem prepiru. Kdo ve, če še ata točno ve, zaradi česa je užaljen, ali ve, čemu sta se sprla. Pa saj se ne jezim nanj, le nejevoljen sem, da se je ta smešni prepirček moral primeriti ravno zdaj, ko se ženim. Mogoče bi lahko bil jaz bolj siten, saj se jaz ženim, mogoče bi ravno jaz potreboval toplo besedo, danes, ko pokopavam svoje hinavsko upanje. Ja, moral bom paziti, kajti že vidim, da bi rad že sedaj krivil njo, Jožico, ker ne bom nikdar ničesar naredil, ker ne bom študiral v Ljubljani... Saj letos sem se že vpisoval, potem pa ti pride na dan s svojo nosečnostjo. Toda če bi imel moč in zaupanje vase, če bi imel več hrabrosti, poslal bi vse k vragu in odšel in delal in študiral... toda kaj, ko se mi zdi, da se že vsega bojim. Ostal bom tu in bom živetaril; hudič, neka cmeravost postaja vse bolj del mojega značaja.

— Ata, pojdi, ne bodi čuden, saj ni mama ničesar hudega mislila, tudi Danica ne. Saj se ne spleča zaradi kozarcev, daj no.

— Kar pojdi, Jože, dobro se imej, jaz ne grem, ostal bom doma, saj ne znam šteti do štiri; ti ne veš, pri nas je vedno tako, da sem jaz tisti ki nič ne ve, ki nima prav.

— Toda danes, ata...

— Ne, ne bom vam v sramoto, ker ne znam šteti do šest ali štiri.

Saj ga bo že minilo, kot ga je že velikokrat, po eni strani mi je celo všeč, da hoče pokazati, da je osebnost, toda saj gre vendar za take nesmisle, drobne majhne. Toda saj se danes jaz ženim, madona. Zakaj mi grenijo ta dan, ko bi se najraje obesil, ne zaradi poroke, ampak zaradi zidu, pred katerim sem. Nesmisel. Kako sem jim tuj, tako kot so tuji fazani ribam, za nikogar nimam besede, še tega ne vem, kaj bom rekel Jožici, njenim staršem, ničesar ne vem... čutim, da nisem sposoben nobene komunikacije.

Tudi sestra je že v kuhinji. Kje je bila do sedaj? Ne vem, glej, tudi ona se joče in pravi očetu, naj ji oprost, on pa se je obrnil v zid in pravi, da ne gre, nikamor ne pojde, ker pravita, da ne zna šteti... Nesmisel, ta trma, ta megla, ta poroka, to živetarjenje. Nič, jaz moram iti pa brat mora, saj mi bo priča, nič ne pomaga; začel se bom umivati. Do pasu se bom umil, tako se spodobi. Brat si že oblači belo najlon srajco, tudi jaz imam novo — tovarna PIK Maribor vam priporoča svoje bele najlon srajce po najnižjih cenah — še obleko imam novo; pomagala mi je sestra, z denarjem ne znam ravnati, pa kaj, komaj sem prišel od vojakov, nimam denarja ne obleke... Kaj me briga vse skupaj. Mama in sestra se jočeta in prosita... Hudiča, kaj bi res ne bilo naj-

bolje, da bi vse pognal v rit in se odpeljal nekam, vseeno kam, v Ljubljano, nekje bi našel kak kruh zase in bi delal, ponoči pa bi pisal, posedal ob turški kavi in snoval. Saj bi vendar res moral enkrat tvegati, drugače bom vse življenje poslušal učiteljske jeremijade v zbornicah, pripravljaj proslave in govore, pa za koga, za to usrano socialistično jaro gospodo, saj sem jim v službi; moral bi tvegati in zbežati. Figo. Saj ne upaš, saj ne upaš... Prevelika šleva si, ti, usrane, da veš.

Raje boš nanjo zvalil vso krivdo, raje bo njena nosečnost vzrok za tvoje stagniranje. Umij se, idiot!

Uh, je voda mrzla, še vrat, še pod pazduho, da ne bom smrdel na poroki. Kaj sem ravno prej sanjaril, nekaj o begu; nikdar ne bom zbežal, ker sem pezdè. Nikdar ne bom prav študiral, raje se umijem, voda škropi po tleh, sam bom potem obrisal, mama ima rdeče oči...

Čeprav se ne morem kontrolirati, čisto zmedeno bom to storil, tako.

— Čuj, ata, saj je vseeno, saj se ne bom ženil, če vam ni, saj grem, pa me ne boste več videli, bodite si spet dobri.

— Kaj si nor, Jože, ne moreš biti tako nor, ne smeš jih sedaj pustiti same, pripravili so gostijo; dobro, saj bom šel, vedve pa drugič bolj pazita, kaj govorita pred drugimi, ker jaz vem, da sem jih še predvčerajšnjim naštel šest, mislite, da ni res, saj grem, umij se do kraja, Jože, saj si naš, saj te imamo radi, ja res. Ne bodi čuden...

Pa lepo po vrsti, sveže gate, sveža majica, nova srajca, zlikana kravata, hlače, suknjič, novi čevlji, nove nogavice — ženin in pol. Nov, zlikan, umit, dišeč, prazen. Prazen ko sod. Ženin, ki se smili sam sebi: žrtev, ena sama žrtev; žrtev poklica, noseče deklice, užaljenega očeta, žrtev štipendije, žrtev ali pezdè. No, veš kaj, sicer pa je tudi to samoobtoževanje hinavščina.

Zakaj se le brat drži jezno, morda zato, ker mora biti priča, ker mora sedaj v blatu in megli ven na matični urad, ker si mora zavihati hlače, da bi si jih ne umazal; prekleta megla, november, blato, njive, ki so kot cunjia za pomivanje posode. Edino redki fazani na polju so ponosni. Še malo, pa bojo že vrane sejale sneg. Tam v mestih pa luči sevajo skozi meglo, v kavarnah je toplo, v gledaliških foyerih govorijo o dramah. Vse bo pusto in mrko danes, kot v Cankarjevih črticah; ko bi le fantje prišli. Dragu sem povedal, Pavletu sem pisal pred kakšnim mesecem, da se bom oženil v teh praznikih, vabil ga nisem. Pa saj se mi zdi, da se Pavle jezi name. Tudi drugim sem se odtujil. Mogoče se jezi zaradi tistega večera v Mariboru, srečal sem Pavleta, razveselil sem se ga kot brata, šla sva skupaj po gostilnah, pravil mi je o študiju, o slikanju, o Bojanu, s katerim sta skupaj delala in se prepirala. Šla sva skupaj po gostilnah in se napila kot mavre. Popolnoma sva se napila.

Prej sem mu rekel, da bova šla zvečer k nam prespat, potem pa sem ga, pijan, izdal, nisem ga hotel peljati domov, v neki pijanski podzavesti sem čutil, da tega ne smem storiti, kajti mami sem že pred meseci obljubil, da sploh ne bom več pil. Obljubil sem ji takrat, ko so me pijanega prinesli domov. Ja, takrat smo imeli učitelji neki vražji sestanek v mestu, pa sem se prav sam na vso jezo napil, ko sem začel primerjati mesto s tistim banalnim životarjenjem po zbornicah. Takrat sem tudi izvedel, da se je Marija preselila v Ljubljano, da je ne bom več videval, čeprav je bilo vsega konec že tako prej. Pil sem v kavarni, kjer sva nekoč gledala snežinke skozi velika okna. Potem sem se napil še v tej naši vaški gostilni, pa so me drugi spravili domov, mama je rekla, da ne smem več domov, če bom še pil, kajti ata ni nikdar pil v življenju. Saj ne vem, zakaj in čemu pijem, nič ne dam na kake vzroke, na nesrečo v življenju, saj pijejo ljudje, ki nimajo pravega vzroka, ki niso v nesreči; nekateri pijemo, ker nam to leži; saj ne uživam, ko pijem, nasprotno, po vsakem kozarcu se stresem... Ja, Pavleta sem pustil nekje samega pijanega, nisem hotel, da gre z menoj domov, pa je bil užaljen, ostal je v mestu brez denarja, spal je v parku in drugi dan je moral stopati avtomobile v Ljubljano.

Bil je užaljen, bil je jezen. Tako banalna drobnarija za velike prijatelje, pa vendar je bil užaljen in jezen. Upam, da danes ni več. Toda če bi si bili še tako blizu, kot smo si bili, bi se ne jezil, vem. Bal sem se mame in je bil jezen in užaljen, kajti njegova mama nas je že vse videla pijane in je razumela... Pa je, saj sedaj to ni pomembno, tudi brat je pripravljen, greva, greva, saj se moram poročiti čez kako uro. Tudi ata se že oblači. Zakaj je le brat tako tiho? Spreдай stopa.

Pa se bo ja kaj obrnil. Zavihati si morava hlače zaradi blata. V resnici pa sem začel postajati tuj fantom že takrat, ko so oni odšli študirat slikarstvo, namreč Bojan in Pavle, Drago je študiral muziko, le Rudi se je izgubil nekje v panonski ravnini ob Dravi. Tudi Helenca se je izgubila nekje ob Muri. Tu in tam smo se še srečali in ničesar nisem bil bolj vesel kot dveh Pavletovih obiskov. Takrat sem učil v Brezovici. Res je, da je imel že drugi obisk priokus neke zagate, toda to morda zaradi tega, ker nisva bila sama... Vem, tudi v Brezovici sem se počutil osamljen, od jutra do večera sem bil v šoli. Takrat sem hodil z neko Marjanco, ki me je obiskala pri vojakih, prijateljev pa nisem imel tam pravih, edina moža na šoli poleg mene, upravitelj in učitelj fizike, sta bila sprta in se nista pogovarjala. Sam sem posedal v zbornici z učiteljicami, ki jih je plača po učinku naredila še bolj živčne in jezljive ter nevoščljive. Sicer pa so bile vse poročene. Zmeraj se jim je mudilo domov iz šole, da so lahko skuhale kosilo za svoje Franjote, Štefane in Maksije... V sebi sem

nosil še sanje in načrte. Čeprav se je pojavil prvi dvom o talentu, sem imel veliko načrtov. Moral sem učiti tudi risanje; neko uro, ko je topla jesen dihala skozi okno, ko so se barve na pohorskih gozdovih kar prelivala kot na akvarelih, ko smo ravno imeli risanje, je prišel Pavle, potrkal je, stopil sem na hodnik in sva se objela. Razveselil sem se ga, kot se razveseli razsušena zemlja dežja. Ko je bilo pouka konec, pogovor kar ni mogel steči. Oba sva vedela, da se morava napiti v kaki gostilni, pa bojo besede tekle kot takrat v Mariboru pred leti.

Rekel sem mu, da se ne smeva pri svetlem napiti, ker bi se ljudje zgražali, najboljša je, da potujeva iz gostilne v gostilno, v bližnji okolici so bile tri, da me nikjer ne vidijo popivati.

— Hudičev filister si postal, je rekel Pavle in je koračil. Še vedno je bil nekoliko manjši od mene, bil je neobrit in dolgolas. Takrat je študiral predzadnje leto, prekleto sem mu zavidal.

— Dva velika konjaka, je naročil v gostilni pri železniški postaji.

— Pijva. Povej, kako je na akademiji, sem ga vprašal.

— Obrt, zgolj obrt, veš.

— Si kaj naredil v teh letih, sem ga vprašal.

— Vraga, nekaj skic. Imam dve olji, pridi k meni, pa boš videl.

Še sva pila, vem, da sem prihajal v stanja, ko bi se rad smilil sam sebi. Tudi Pavle ni bil daleč od tega. Ko sem ga vprašal, kako je z Majdo, ali še ve kaj o Majdi, je poslal vse babe lepo v rit in je rekel, da hodi zdaj v Ljubljani z neko ločenko z dvema otrokoma. Ona vsaj ne bo ničesar zahtevala od mene, je pravil.

Ko sva se že neusmiljeno nalokala, sva spet govorila o slikarstvu in literaturi. Postajal sem siten, ko da bi pijan iskal opravičilo, ker ne bom nikdar ničesar napravil. Rad bi se mu smilil, pa tudi Pavle je govoril sentimentalno. Kje so naša leta, kje smo jih zgubili, dragi moj. Plačala sva in šla.

Zunaj je čisto nizko ležala megla in se lizala z Dravo. Bil je mraz in ne vem, če ni iz megle rosilo.

Jaz: Nikoli ne bo nič iz mene.

Pavle: Eno samo sliko, potem lahko crknem.

Jaz: Pobegnil bom od tod v Ljubljano in se bom lačen sprehajal med ljudmi in se bom, če je treba, samo šel literata, bom vsaj svoboden, če sem že pezdèc.

Pavle: Človek ni nikdar svoboden. Ali pa beži od svobode, nezavedno, a vseeno beži in potem ga spet oklepa tisoč stvari. Svobodne so živali in Gauguin je mislil, da je svoboden. Gauguin je morda bil. Zdaj hodim z neko ločenko, veš zakaj. Zato ker ima take lase, kot jih je imela Majda, črnolasa Majda.

Jaz: Ja, Majda, ali jo še imaš rad, stari. Srečen si, jaz nimam nikogar rad, čisto vse je ugasnilo v meni, niti nje, gospe Marije, nimam več. ne Helence, ta se je omožila nekje v haloškem blatu ali nekje ob Muri. Samo tebe imam, Pavle, samo tebe, konjak tudi. Pavle, ti boš slikal, ti boš nekaj naredil, jaz pa bom poginil. Vse življenje bom učil otroke Nazaj v planinski raj... ti boš uresničil naše sanje. Bojan, Drago, Rudi vsi so se mi odtujili... ti pa...

Vem, da sva padla, da mi je vlaga iz jarka udarila skozi hlače, Pavle je pijano jokal, meni pa so tekle sline dol po bradi in vratu.

Potem je prišel Pavle še enkrat k meni, in sicer s tisto žensko, ki je baje imela dva otroka. Gledal sem jo zelo pozorno, kajti spomnil sem se na Marijo iz mesta in mučno mi je skoraj bilo. Toda kmalu sem pozabil na te reči, kajti pri meni je bila takrat že drugič Jožica. Ta, ki je zares križala svojo pot z mojo, namreč prav zakonito in danes grem reči tisti ja jajajajaaaaaa. Tisto Marjanca, ki je prišla na obisk k vojakom, sem že skoraj pozabil, bilo je bežno srečanje, poskus, ugotavljanje, ali sva ali nisva, kot pač večkrat po velikih ljubeznih, ko se iščeš. Bilo je nekaj žensk v mojem življenju, tudi mladih in lepih, vdanih ko pes, pa tudi takih, ki so me varale. Toda to je zbežalo, minilo, menda so ostale samo tri ženske pomembne v mojem življenju: Helena, Marija in sedaj Jožica, najbolj Jožica, ki nosi vendar otroka pod srcem.

Takrat, ko je prišel Pavle s tisto Sonjo, takó je bilo menda ime ločenki, je bila spet Jožica pri meni. Veliko sem ji pravil o fantih, posebno o Pavletu, ki sem ga, kaže, imel najraje. Ravno sva se vrnila z Jožico zvečer s sprehoda ob Dravi in pred veliko trgovino poleg cerkve, kjer sem imel sobico v prvem nadstropju, sta stala Pavle in tista ženska. Nismo si ubijali glave, kje homo spali, šel sem h gospodinjji in jo prosil za kauč, ki so ga imeli v kuhinji, odnesla sva ga v mojo sobico in pri tem odkrčila zid, mala in debela gospodinja je kar zamižala. Potem smo šli v gostilno in pili kuhano vino, ki je močno grelo, pa saj ni več kot leto od takrat, takrat sem že začel z Jožico prav v redu. Toda zvečer nama je bilo najprej nerodno, dasi smo bili pijani kot mavre, tudi ženske so se napile, Jožica je ves čas tožila: »Oprosti, ljubi, še nikdar se nisem napila, danes sem prvič pijana, kajne, da nisi hud...«

Pavle in tista sta tiste reči počenjala zelo glasno in tudi sem čul, kako je klicala: Daj, daj, daj, daj, madona, daj. Najprej sva se natiho režala, potem pa sva se še midva tlačila... potem je eni ali obema ženskama postalo slabo in sta tekali na stranišče. Ena je tam vse pokozlala.

Drugo jutro so vsi odšli, Pavle in tista Sonja v Ljubljano, Jožica pa v Maribor na predavanje. Ostal sem sam v umazani in pokozlani sobi. Niti besede nisva mogla spregovoriti s prijateljem, ničesar sama zase

preudariti, čeprav, če danes pogledam za tisto leto nazaj, ki je preteklo, vem, da bi ne govoril drugega, kot bi rad iskal razumevanja in usmiljenja, kajti tudi tisto jutro sem se neusmiljeno smilil sam sebi. Vem samo, da sem rekel nekaj o Jakopiču, pa me je odklonil, da je edino Grohar segel dalje, ko sem govoril o abstraktnih slikah, ki me begajo, je povedal jasno, da je to literarna navleka, da se moram iznebiti literarnosti v slikarstvu, da ne smem biti zastarel. Kakšen naj pa bom pod Pohorjem? In tisto jutro, ko sem ostal sam, se mi je storilo inako. Jožica me je prosila, naj ne bom jezen, ker se je napila, Pavle je nekam osramočeno odkorakal. Gospodinja me je poklicala in mi pokazala pobruhan hodnik, vzela sem cunjo in umivalnik in čistil hodnik in stranišče in straniščno školjko sem brisal pretresljivo natančno, za mojim hrbtom pa je stala kot kakšno oko postave majhna, debela gospodinja, oči pa so spremljale moje čiščenje. Zaprl sem se v sobo, tudi tam je vse dišalo, ne po grehu, temveč po svinjariji. Pospravljaj sem ostanke jedi, umazane krožnike, posteljo, ki je zaudarjala. V njej sem našel ženske hlačke, ne vem, so bile Jožičine ali Sonjine. Na tistem mestu so bile rumene. Zagabile so se mi in počutil sem se zavržen tam nekje pod Pohorjem in najraje bi se bil obesil. Ko sem mislil na Helenco ali Marijo, nisem nikdar pomislil ob tem na umazane hlačke, ki jih imata čez tisti del telesa, po katerem sem toliko hrepenel. Tista banalna noč, Sonjino dajdajdaj daj, madona daj, hlačke, ostanke jedi in smrad in resnična (ne tista zlagana) praznina v meni. Tedaj so začele zunaj padati snežinke. Kje je tisti čas, ko sva sedela z Marijo za velikimi okni kavarne in gledala snežinke na Glavnem trgu, ona pa je iskala s svojo toplo, belo roko moje prste pod mizo. Vzel sem stvari in se napotil v šolo eno uro prezgodaj, nisem več mogel vzdržati v sobi. Šel sem v snežinke, ki so prijazno poplesavale. Vrnile so mi dobro voljo, še poljubil bi jih. Zavil sem v gostilno in izpil konjak, ki me je tudi prijetno pogrel. Počasi sem potem korakal proti šoli, a nisem mogel misliti na posebnosti četrte sklanjatve, ki sem jih mislil ta dan obravnavati, marveč so misli begale kot nore od Marije, Helence, Jožice, Pavleta, Rudija... Vsega sem imel vrh glave, toda čutil sem, da se mi Jožica ni zastudila, ne, bila je na začetku neke nove etape v mojem življenju.

Pravzaprav res, kajti danes ji grem naproti, da ji bom na matičnem uradu rekel da.

— Glej, že prihajata, reče brat in pokaže po cesti, ki prihaja z leve na križišče.

Od daleč vidim Jožico in njenega svaka, ki je njena priča pri poroki. Od danes naprej bo ta ženska moja žena. Nenavadno. Že dobro leto jo поблиže poznam, pa veva prekleto malo drug o drugem, skoraj nič. In

morda je ravno to dobro. To je pač tveganje, poskus. Sedaj je že nekoliko napeta, saj je v petem mesecu. Tako napeto kot kipnjen kruh imam rad.

Damo si roke. Svak pravi, da mu je ime Leon.

Brat in ta njen svak gresta spredaj, midva zadaj. Do matičnega urada je še kakih dvesto metrov, še vedno rahlo zoprno prši, hlače sem si že odvihal, Štefan tudi. Bo matičar že tam?

— Kako si? me vpraša.

— Dobro! ji pravim, čeprav se počutim pasje, toda ne bom ji pravil, kako je bilo doma. Prime me pod roko. Ne vem, zakaj nočem povedati, da so bili doma skregani. Rad bi, da bi dobro mislila o mojih.

— Bila sem tepena, preden sem šla.

Zaboli me, ne morem razumeti.

— Ata me je udaril, ker se ne poročiva cerkveno.

Zlata mala nosečnica, kako malo vem o tebi. Saj niti vedel nisem, da tvoji starši tako prekleto verujejo v gospoda, ki je že tolikokrat nalagal ves svet. Torej so tudi njej pokvarili ta dan. Začutim, da mi je nekako bliže, pa stisnem laket, da začutim njene prste. Toplo me spreleti. Saj jo imam rad. Brat in svak se spredaj nekaj pogovarjata, a ne vem kaj.

— Ali se mi zelo pozna? reče in pokaže na trebušček.

Pred nosečimi ženskami postanem vedno mehak. Malo mi postane toplo ob misli, da nosi to bitje ženskega spola mojega otroka pod srcem, kot pravimo. Obenem pa se rodi spet jeza na tisto sluzasto gmoto, ki leži neizoblikovana v njeni maternici, saj vem, da bi letos zares odšel (ali res) v Ljubljano študirat, če bi ne bilo te nosečnosti. Toda namesto univerze, namesto predavanj, kolokvijev, seminarja... stopam sedaj po stopnicah združnega doma, kjer je ta slavna poročna soba.

Ko stopim v sobo, vidim skozi okno zastave na drogu, vse premočene so in spet se me polasti misel na utopljenca, na katerega se oprijema mokra srajca. V sobi pa je temačno. Matičar in uslužbenka, dvajsetletna deklica, prekladata neke papirje. Zazdi se mi, da sta bolj svečano opravljena kot midva z nevesto. Mislim, da sta nama hvaležna, ker se ženiva, kajti počutiti se morata grozno imenitno, ker poročata učitelja in študentko, ki bo nekoč tudi učiteljica. Brat sedi jezen na svojem stolu, menda se jezi in se mu zdi vse komedija. Ker je v sobi tema, vidim matičarja, kako išče stikalo, tipa po zidu in gleda v naju, ta hip najde stikalo, oči že pripravim na močno električno svetlobo, on že obrača stikalo, a luči ne zagore. Oprostite, varovalke, pravi.

Sedaj iščeva svečo, svečo in vžigalice. Če ne bo sveče in vžigalic, ne bo poroke, je videti. Kako revna poroka!

— Dobro, da sem vzela gumijaste škornje (skrila jih je za združni dom), drugače bi bila zdaj vsa blatna, jo čujem.

Končno sveča res gori, vse je že bolj podobno pogrebu.

Matičar začne brati. Bere kot odlični učenec v tretjem razredu osnovne šole... tu in tam se mu zaleti; moje premoženje, da je njeno, da nama edino socialistična družba nudi enakopravne odnose, ona se lahko odloči za moj priimek ali ne, reči moram da in ona mora reči da.

Ali me bo kaj stiskalo v grlu, ko bom rekel ta slavni DA? Nič. DAAA, upam reči stokrat. Kako bi le pogledali, če bi oba rekla NE. Sveča, prstani, kje so orgle, madona, hvala bogu, konec je vsega, konec tega branja in natikanja prstanov, vsi smo si oddahnili, tudi brat, tudi svak, ki je rekel, da mu je ime Leon. Matičar je pomemben kot puran.

— Šlo mi je na smeh, ljubi.

Le tista uslužbenka je bila vsa ginjena. Za njo sva bila tako luškana. Naj jo vrag pocitra, saj se bo tudi ona poročila in jo bo mož tuintam premlatil.

Sedaj sem torej poročen.

Iz megle pa je medtem začelo zares rositi. Čul sem, da v Slovenskih goricah pravijo, da iz megle ščije. Kako primeren izraz za tako pasje vreme!

Jožica, moja žena, pa se preobuva, v mrežo daje poročne čevlje in si nateguje na noge gumijaste škornje, doma je čez ta hrib dvajset minut od matičnega urada. Na poti, da je veliko blata, pravi. Gremo tja k njim, jaz ženin, ona nevesta, ki jo je oče prej oklofutal, ker se ni možila cerkveno, moj brat, ki se drži kot huda ura, in svak Leon, brat njene sestre, ki ga prvič vidim. Tam bo gostija. Tudi ata in mama bosta prišla. Dežuje pa zelo na tanko.

3

Kakšno vino pa je to, za vraga! Koliko sem ga že spil, pa še ne vem, da sem sploh namočil ustnice, saj še glava ni težka, saj še misli niso jokave. Vse jih gledam še vedno preveč jasno, vse tete, strice, toda to so njeni, od mojih sta tu ata in mama in brat. In nihče drug. Dobro, da je tudi ata prišel, le zakaj je prej počel tak cirkus, zakaj je ravno danes božal svojo užaljenost, vedno, kadar se bom spominjal te poroke, bom videl pred seboj mamo, ki kleči in prosi, naj ne bom jezen, vedno se mi bo motalo po glavi, da se mi je na pragu kar zmešalo in sem jim rekel, da se ne bom ženil. In če bi me takrat vsi prosili, naj se ne, bi se res ne in pred Jožico bi se lahko izgovarjal. Vedno se bom spominjal tistih šestih kozarcev, ki jih naj vrag pojaha. Prav bi bilo, da bi malo več pil, vsaj malo več, da ne bom začel razmišljati.

— Teta z Dolenjskega je poslala ta cviček, originalen je.

— Ja, res je videti originalen, pritrjuje moj ata. Kar mučno mi je, kako me gleda, kot bi se z očmi rad opravičil. Saj je vendar tako dober človek, le včasih je preobčutljiv. Ko sem bil še manjši, je večkrat govoril, da bi dal zadnje hlače z riti, samo da bo lahko mene šolal. Res sva oba s sestro »gosпода učitelja« (kje je danes Danica? a, aktiv ima v Murski Soboti), brat je ključavničar, pa tudi on bi lahko šel v šolo, če bi hotel... res, ata je vse poskušal s tistimi bore železničarskimi jurji. Danes je ata kar srečen, svojo hišico imata z mamó, vsi smo pri kruhu, celo malo ponosen je, vem, ata niti ne sluti, kakšen kubik praznine nosim v sebi. Rad ga imam, mamó, Štefana, vse imam prekleto rad. Tudi Jožico, to so čudne vezi, toda zakaj občutim ves čas, kot da mi je zaradi tega vseeno.

Le zakaj je vse tako mrko? Tudi njeni so slabe volje, ker se je poročila s »komunistom« in ni bilo nič s cerkveno poroko.

V meni pa je kubik praznine, kakor je bilo potem, ko sem zadnjič srečal Helenco. Jožica tega ne ve, seveda ji nisem še pravil. To je bilo letos poleti pred dobrimi petimi meseci, meni pa se zdi, da je bilo pred petimi leti. Z Jožico sva bila na morju, prvikrat sva bila skupaj na potovanju. Stanovala sva pri neki ženski, ki je oddajala privatne sobe za ne predrag denar. Vse dneve sva se kopala, Jožica je ležala na razgreti plaži cele ure, da bi jo sonce čimbolj opeklo. Po večerih sva pila dobro, črno vino, ponoči pa sva se kar naprej parila. Komaj sem si zjutraj izprosil po eno uro samote, tako se me je začela pollaščati. Po jutrih pa sem hodil po pomolu in gledal ribiške ladje, ki so se vračale z nočnega lova. Ribiči so v nizkih zabojih nosili drobne, modrikaste ribe na tržnico. Hodil sem po pomolu in pasel radovednost in premišljeval o vsem, o knjigah, ki jih ne bom nikdar napisal, o Jožici, o drugih ženskah, ki so se vse bolj izgubljale iz zavesti, o ribičih... Neko jutro sem že od daleč zagledal gručo otrok, ne vem, zakaj sem jih začel gledati. Ob njih je šla Helenca. Bila je polna, zrela ženska, tudi prsi je imela že prav nekam bujne. Ob njej je bilo kakih dvajset otrok, šop po kopnem dišečih sadik.

— Te otroke peljem v počitniški dom, sedaj smo pripotovali. Vzgojiteljica bom v koloniji.

— Si sama?

— Ja. On še nima dopusta.

Šel sem z njo in povedala je, da je poročena z mesarjem v Halozah, da ima že dve leti staro hčerkico, da je srečna, vendar pa se večkrat spomni na dijaška leta. Ves čas sem jo gledal, bila je seveda močnejša kot pred leti, saj je vmes rodila, toda vseeno je še lepa, ne, veliko lepša, če sem pošten, to ni bila več srnica, to je bila zdrava, plemenita košuta,

primerna za odstrel. Tam pri tistem velikem počitniškem domu z belimi zidovi sem ji pomagal razvrstiti otroke po sobah, sama pa je odšla v svojo sobo v drugem nadstropju. Nesel sem ji potovalko. Rekla je, naj jo počakam, da bi se rada kaj pomenila, menda pa se mora prej v redu umiti. Šla se je tuširati. Prišla je nazaj, čista, dišeča, lepa. Takrat sem znova vedel, da bi jo lahko imel rad in bi lahko bila moja, če bi se takrat po prvem poljubu ne izgubil zaradi Marije. Morda pa bi mi ravno tako začela iti z leti na živce, če bi bila taka, kot so druge, ki potem v zakonu pozabijo na vso spodobnost in rigajo in prdijo na glas. Seveda, tako mislim sedaj, takrat pa sem si je poželet.

Potem mi je pravila, da je učila dve leti, da se je potem poročila, da so bili doma zelo proti, ker je jemala mesarja, da so se ji kolegice posmehovale, toda on je zelo dober, zanima se za glasbo, igra na kontrabas v gostilni in je ves nor na Avsenike.

Vem, da sem si mislil, da je že seveda mogoče, da je ta njen mesar pameten in dober, gotovo je lahko boljši ko jaz, čeprav kolje lepa, mlada teleta, vedel pa sem tudi, da bi Helenca, če bi ostala učiteljica v mestu, nikdar ne jemala mesarja, pa naj bi bil še tako dober, pa naj bi se še tako zanimal za kvazi narodno šund glasbo.

Ali sploh ve, kako plemenito telo ima v rokah, kadar jo jemlje, ali ve, kaj so vredni ti lasje, kadar jih boža, to zrelo pšenično polje v omoični vročini...? Toda... vse je zamujeno, vse je izgubljeno.

— S kom si pa ti tu?

— S svojo deklico.

— Z deklico?

Bila je razočarana. To sem ugotovil s pravim samoljubjem.

— Kako nenavadno sva se srečala, je rekla.

— Kot v knjigah.

Vstal sem in se pripravljaj, da bi odšel. Rad pa bi ji še kaj rekel. Pobožal sem jo po laseh in rekel adijo.

— Že greš?

— Kaj pa hočem, sem dejal in sedel nazaj na posteljo. Potem sem jo poljubil.

— Vedno sem si želela, da bi me še enkrat poljubil.

Soba je bila bela, božal sem jo in bila je solzna. Skozi glavo mi je hitela misel, da bi s kako grobo cinično besedo vse razbil, ker se mi je vse to zazdelo vse bolj podobno cenenim prizorom iz filmov.

In res so ji začele teči solze. Tudi jaz sem bil že ves mehak, nič več pripravljen na cinizem. Legla sva drug ob drugem in se nekam nagonsko objemala. Ona se je jokala (ne vem prav zakaj) jaz pa sem ji odpoljubljal solze in ji božal lase. Vedela sva, da je vse izgubljeno, vse zamujeno.

Vse je prišlo tako nenadoma, tako sem jo začel imeti rad, da sem jo začel prositi, naj se mi da. Vedel sem, da je to najino dokončno slovo, da bi moral nekako razbiti mit, ki sem si ga ustvaril, to namreč o nesrečni ljubezni do Helene, zelo sem si želel, da bi se vtopil vanjo. Tu ni šlo samo za poželenje (rekel sem že, da sva imela z Jožico tega že dovolj) niti za odpiranje njenih delov, šlo je za neko pametno in lepo slovo, ki sva si ga oba zaslužila, če samo pomislimo, kolikokrat počenjamo te stvari iz navade in zaradi dolžnosti, potem se mi je zdelo prav, da počneva to tudi midva na sentimentalnem grobu mladostnih iluzij.

Pravila je, da ne smeva tega, vendar je hkrati že vzdihovala in jecala. Potem mi je dala dojke, najlepše dojke, kar sem jih imel kdaj v rokah. Bile so bele in srednje močne. Bile so še trde, vendar že malo načete, kar jih je delalo zrele.

— Kako so lepe, sem rekel in se nisem lagal.

— Ne, leva ni lepa, na njej ima tri pegice, znamenje.

— Daj mi jo. In vzel sem v roke in usta tisto levo zapostavljeno dojko. O, dojka, dojkica, dojčica. Še zdaj včasih, kadar sem zmeden, kadar sem pijan, jezen, razposajen zasije včasih pred menoj belina. Je to odmev tiste dojke, dojkice, dojčice.

Zagotovil sem ji, da si jo želim samo enkrat, da se to ne bo spremenilo v prešuštvo, pravil sem ji, da si želim tega, da bo ostala večna bolečina ali pa da se bo razblinila moja fiksna ideja, kar sem koval v glavi o neki lepi, čisti združitvi z njo. Hlipala je in pravila, da ne, vendar takó, da sem vedel, da me spodbuja, naj bom dovolj vztrajen. Potem me je še samo klicala po imenu in bila je gola ... V meni je gorelo ...

Toda šele tedaj sem se zavedel, da je ne morem imeti rad, ker sem začutil, da sem nemočen, da me telo izdaja, da me telo ne posluša, da se upira ... In sem vstal in osramočen zbežal in jo pustil jokajočo. Najraje bi se bil ubil ali se dal skopiti. Morda pa je bila Helenca res samo moja sanja, ki mi je ni bilo usojeno dosanjati.

Ko sem ves omotičen pritekel v najino četrt, me je Jožica že čakala pred hišo na ulici pod cipresami. Ni se hotela pogovarjati, tako je bila jezna, ker sem zamudil tri ure. Prosil sem jo, naj se ne jezi.

— Ne jezi se, pokopaval sem preteklost.

— Si koga znanega srečal?

— Kje le!

— Tako čuden si včasih.

— Ne jezi se, pojdiva gor.

— Ne zdaj, kaj bo rekla gospodinja.

— Nič ne bo rekla. Prosim te.

Čutil sem, kako spet postajam dedec. Šla sva gor in takrat sem zadnjič pomislil na Helenco, Jožico pa sem divje ljubil.

Čez pol ure sva se držala za roke in tekla po strmi ulici k plaži. Smejala sva se oba, kajti nisva še vedela, da sva prej gori spočela otroka, ki danes že brca pod popkom.

Morda se bomo še kdaj srečali, jaz in Jožica ter Helena in njen mesar. Z nami bojo otroci, morda se bova pozdravila, morda ne.

Ves dan sva se potem kopala z Jožico in danes sedi tu ob meni v petem mesecu nosečnosti. Pa ne bom pravil Jožici o tem, zakaj bi ji grenil življenje. Saj ima tudi moja ženkica preteklost, saj bi si najbrž včasih rada olajšala srce, pa raje vem, da ne. Morda bi tudi meni ne bilo čisto prav, čeprav nisem nečimernež. Meni postaja vse skupaj vedno bolj vseeno... Helenca, moj porazek, tisti kubik žalosti v počitniškem domu, vseeno mi postaja zaradi gospe Marije, ki se je med tem časom odselila v Ljubljano, ker je njen mož napredoval, skoraj mi bo tudi vseeno, ker sem se razšel s fanti.

Danes se ženim, ata je vendar prišel na gostijo, pijemo originalni cviček. Tete se med seboj menijo, moja mama in njena mama kimata, letos je krompir prav lep, če bi ga le krtice preveč ne oglodale; brat se drži, kot bi bil na sedmini, ata pa se mi smehlja, kot bi me prosil za odpuščanje. Jožica išče mojo roko. Ne ve, da sem prazna vreča. Tam čez sedi neka njena kolegica. Močna, prsata baba, gleda nekam animalno, toda mene ne zanima. Baje je mislila, da bo bolj veselo, da bo kaj fantov, da bojo plesali, sedaj pa je vse tako resno. Polna miza, cviček in puranje bedre spominjajo na gostijo. Svak igra na harmoniko, vendar nekam turbo, ne za ples, kakor bi se šele učil. Rad bi šel spat, če pa je ta prsata Verona nezadovoljna, pa ni moja stvar. Jaz nisem bil za gostijo, jaz jih tudi ne bom zabaval. Čutim, da mi je Jožica vse bliže, tudi ona je med svojimi prav osamljena, s stiskom roke bi se rada prepričala, da sem jaz z njo, da ni sama na svetu s tisto štručko, ki že brca v maternici. Zunaj ščije iz megle, november je in krompir so baje pozrle krtice.

4

Pa sem že mislil, da bo ta gostija sama puščoba in nesreča, pa sem že sodil, da so me pozabili, pa sem se bal, da Pavle ne mara več za moje prijateljstvo, ker ga nisem peljal k nam domov, ko sva bila pijana; pa jih zdaj poglej, ti moji fantje so tu, so prišli, prinesli so mi krono iz bodoče žice in lovorjev venec, ki so ga ob nekem spomeniku ukradli, mi dajejo na glavo, kronajo me kot Kristusa, pravijo, da je prav tako, ker

si nalagam težek križ, in se režijo in Bojan nekaj govori, vse se reži, tudi tete, tudi moja mama, ata, brat... pa ju poglej študenta Pavleta in Bojana, glej Rudija, kako nazdravlja moji mami in pijeta. Tudi Jožica se jih je razveselila, saj ve, da bo sedaj bolj veselo, prsata Verona se koketno nasmiha, ji že mežikajo, hudiči. Samo da so prišli, le da so tu, čeprav si jih nisem niti upal pričakovati!

Samo da so prišli, še me imajo radi, še smo prijatelji. Bojan in Pavle bosta prihodnje leto končala slikarsko akademijo, slikarja bosta, morda bosta morala učiti nekaj ur na teden, morda pa sploh ne, vendar je jasno, da bosta predvsem slikala, ne bosta se pustila zasužnjiti. Rudi uči, kakor jaz, že takoj tisto prvo leto po učiteljsišču se je poročil, moram se pogovoriti z njim, pravzaprav mi je najbliže. Ja, pili bomo danes, potem pa se bomo menili. Pavle in Bojan sta videla veliko novih dram v Ljubljani, povedala bosta kaj. Joj, rad bi jim pokazal tisti tekst, ki sem ga prebiral danes zjutraj pred poroko, le kaj bi se jim zdelo, ko bi ga poslušali, bi čutili tisti nemir, ki je bil takrat v nas. Dobro, samo naj se najejo, glej, trije lačni fantje so skorajda požrli celega purana, o ti strele požrešne, kako se smejejo tete, Jožica se reži, moja mama uživa, ko jih gleda. Preklemanski moji fantje, kako vas imam rad.

Pijmo, pijmo ta svetlo rdeči čviček — vodeno kri. Pijmo to razredčeno vino, ki te ne ubije z alkoholom kot kaka šmarnica, pa vendar že čutim prijetno toploto, že čutim, da mi leze v glavo. Že plešejo, poglej jih, dedce. Kako smo včasih sedeli v dvorani učiteljsišča v kakem kotu in napol zviška, napol nevoščljivo gledali, kako so drugi fantje plesali in ljubosumnost nas je žrla, če je kdo plesal s Helenco, črnolaso Majdo ali tisto Dragovo svetlolasko, kako ji je bilo že ime. Zdaj pa celo Pavle pleše, stiska se k tisti prsati Veroni, ona se smeje. Bojan ne pleše več, nekaj razlaga moji mami, nekaj filozofira, kot bo potem rekla mama. Ata se pogovarja z Jožičinim očetom o kravi, ki je breja.

BOJAN: Gospa, vi se tega morda ne zavedate, pa vendar pogledjte, v čem je razlika med nami. Vi ste nosili v sebi neki ideal, želeli ste izšolati otroke, morda je bil to vaš ideal, da bi otrokom ne bilo potrebno delati tako trdo kot vam, razumete, kaj je ideal, kaj. No, vidite, mi trdimo nasprotno, jaz nimam idealov, moj cilj je v zanikanju vseh idealov, ideali so sranje, razumete. Živim od danes do jutri, brez načrta, morda se bom v kakšni sliki uresničil, toda to ne bo premišljeno, to ne bo kontinuiran proces, to bo nekaj slučajnega, če bo, če se bo rodilo kaj izpod čopiča, nisem prepričan, da je Leonardo da Vinci mislil, da dela kaj posebnega z Mono Liso, on je pač slikal... razumete.

— Ne.

PAVLE: Madona, kake joške imaš, Verona, lahko bi naslikal tvoj akt, naredil bi te mesnato kot kak Renoir, tvoja koža bi izparevala vročo sapo... Daj, stisni sem tisto svojo joško...

— Falot si, umetnik Pavle.

— Tvoja prijatelja sta vesela, le Rudi se nekam jezno drži.

— Pobegnil je ženi, da je lahko šel na poroko.

— Boš mi tudi ti kdaj pobegnil?

— Bom, če me ne boš pustila k prijateljem.

— Jih imaš rajši kot mene?

— Saj ne moreš tako vprašati. Po svoje jih imam najrajši na svetu, saj imam najraje tudi tista leta, ko sem... Oprosti, neumnosti govorim. Med ženskami pa imam najraje tebe ali to bitijce, če bo deklica.

— Ravno sedaj brca, primi.

— Ne stiskaj me tako močno, menda pravi Verona Bojanu.

Ja, sedaj pleše Bojan z njo in ona se po malem vleče vstran od njega. Bojan je torej končal debato z mojo mamo. Gotovo ji niso všeč moji fantje, ker so preživahni, ker so se zagnali v to babo kot teleta.

VERONA: Ne stiskaj me tako močno, saj vidiš, kako očitajoče naju gledajo vse te mame in tete in očetje. Tudi ona, Jožica, me gleda nekam užaljeno in se dela, kot bi ne znala do pet šteti, saj jo dobro poznam, o saj je tudi ona pred tem domišljavim Jožetom imela svoje zgodnice... Kako naju zijajo, ne stiskaj me tako, ti nori Bojan, pojdiva raje ven...

— O, Verona pa je šla z Bojanom ven, ta pa ni preveč počasna.

— Si jezen, ker je tu, jaz nisem vedela, da se bo tako vedla.

— O, meni je vseeno, če je le drugim.

Ata sedi in kima njenemu očetju, ki govori, kako nihče noče ostati na zemlji, kako so otroci nehvaležni, kako želijo samo v šole, zdaj pa, ko je star, mu ostaja zemlja neobdelana... Nič, k ateju grem.

— Kako si, sin?

— Pa dobro, ata.

Čutim, kako me prime za koleno pod mizo in me stisne za nogo...

— Ne bodi jezen name, Jože.

Saj bom še ginjen nazadnje.

— Jože, ne smeš narobe razumeti, nisem hotel tebi nič žaloga. Želim, da bi bil srečen, ti si ja pameten, ti si učitelj...

— Dobro, ata, saj verjamem, saj si dober.

— Tvoji prijatelji pa so res živahni.

— Svobodni so, ata.

— Aja.

Grem k Rudiju.

— Kako si, stari?

— Sranje.

— Daj no.

— Leto in nekaj je, kar sem se ženil, tako kot ti danes, sredi tet in druge žlahte, pa že razmišljam, kako bi se ločil.

— Si nor, saj se ne splača. Glej, tudi jaz ničesar ne pričakujem od tega svojega zakona, prav ničesar. Toda točno vem, če bi začel kadarkoli in s komerkoli, bi najbrž ne bilo drugače. Zdi se mi, da se s to svojo nevestico še kar dobro razumem, z drugo bi se gotovo vedno manj, vrag vzemi poroke, človek se pač mora ženiti in boljše je, če se s pametno punco... — Se spomniš tiste Marte, tiste s Koroške, s katero je hodil tudi Pavletov oče. Ne morem je pozabiti, ne morem, če ravno so mi povedali, da se nekje ob morju baje prodaja Italjanom. Ne vem, če jo imam rad, toda neka perverzna želja je v meni, da bi bil še enkrat z njo, da bi še enkrat preskusil njeno telo, ga izničil, ob tem ko bi jo s sadizmom jemal, bi mislil na njene iztrebke, na njeno menstruacijo, da bi izkopal to nesmiselno sentimentalno navezanost na kup mesa...

— Res, tudi jaz nosim še vedno nekatere v sebi, druge ženske pa so izpadle iz mene, izgubile se brez sledu, nekatere, kot Helenca in Marija, pa so ostale. Ti dve sta še danes del mene, čutim, da sta mi blizu, čeprav se sedaj ženim z Jožico, ki jo imam rad.

— Sicer pa babe niso tisto, kar me teži. Strah me je, Jože, da sem izgubil vse, kar smo takrat nosili v sebi, ko smo noreli po mariborskih ulicah; nič ni ostalo. Takrat smo bili skoroda uporniki proti šolskim formalistom, ki so hoteli ubijati mladost, sedaj pa sem, recimo, jaz en sam kup marmelade.

— Kaj razpravljata, mulca?

To je Pavle, dviga čašo, pijmo, pijmo, kaj na tej gostiji ni druge pijače kot ta vodena, rdeča scalnica — ta cviček. Čujem, kako teta, ki je poslala sto litrov cvička, ogorčeno zacvili. Le naj cvili, zakaj pa je teta!

— Ko smo šli prek praga in sem moral po stari navadi dvigniti svojo nevesto, ki je sedaj že precej težka, so nam dali žganja, vprašaj, kako je s tem.

— Žganje, vruga, žganja, sem z njim.

Mama gleda moje prijatelje, čutim. Tete se zgražajo. Jožičina mama, moja tašča (čuj, tašča, kako komično) prinaša steklenico žganja. Pavletov obraz se spači, ko pije, a je že takoj za tem bolj jasen; prav, le veseli bodite, fantje, saj se že tudi meni vse meša.

— Kako si, prijatelj Pavle? Kako sem srečen, da si prišel!

— Pusti patetiko, pijmo!

— Saj se mi že vse nekam vrti, vse vidim v megli, v neki soparici, vse je brez obrisov kot na kaki impresionistični sliki. Se spominjaš, koliko si v Mariboru prisegal na Jakopiča in Groharja...

— Pusti to, impresionizem je že davno storil svojo pravično smrt. V Ljubljani sem videl, kakšne pildeke je lahko naslikal tuintam Jakopič. Kje je že impresionizem, že davno sem ga pokopal, danes so zanimivi le sami likovni elementi, sami zase, impresionizem je živel na prevari; svetlobo je prinesel, to je že res, a nič več... Pa kaj ga bomo nocoj srali s tem, pijmo, plešimo, zabavajmo se, stari, saj se ne ženiš vsak dan... Sicer pa bi se morali danes napiti sami brez teh tet, mam, očetov... Kam je odpeljal Bojan tisto prsato Verono, mar ven...

Odide ven iskat Bojana, ne razume, da bi rad govoril z njim kot včasih. Vraga bi rad govoril, cmeril bi se rad! Čujem mamo:

— Kako dobro, da ni naš Jože z njimi v Ljubljani študiral, ravno tak bi bil, pil bi in bi letal za deklinami.

Ata pa kima. Kaj govori, ata in mama, najbolj srečen bi bil tam v Ljubljani, saj tudi tu pijem, veliko več, kot si mislita. Ali je boljše, da zgnijem tu v tem vaškem blatu ali v onem pod Pohorjem...

— Kam greš?

— Ven grem.

— Sam?

— Ja, malo bi bil rad sam.

Grem, saj ne bi rad več gledal brata, ki se je spet zakrknil, očeta, ki me opravičujoče gleda, in mame, ki meri vso to Jožičino žlahto, Rudi se cmeri, ker je tista Marta postala cipa. Moj bog, kako mizerno se počutim, kako mizerno gostijo imam. Še Pavle in Bojan se ne menita več zame; kaj sem le začel s tistim impresionizmom, samo osmešil sem se... Kje je zdaj vse to? K vragu naj grejo vsi skupaj, tudi jaz se bom napil, začel bom noreti brez misli, zanalašč.

— Samo da sem na zraku, kako je megla gosta, kako tenko rosi. Tam se smejejo Bojan in Pavle in Verona, prav režijo se.

— Naj prinesem sem slivovko, pa se nažrimo do nezavesti.

Verona sloni ob drevesu, za katerim Pavle lula, gleda mu v luleka, Bojan pa jo šlata... HAHHAHAHAHAHAHA, se režijo. Ne vem, če bi šel k njim, nocoj ju zanima Verona, ne pa moja poroka, sicer pa, kaj bi sploh rad.

— Prinesi no žganje!

— Takoj, Bojan.

Kako naj le izmaknem to prekleto zeleno steklenico, da ne bojo zijali. Tam za pečjo je, naredil se bom, kot da me ne zanima, samo pri-

pognil se bom, kot da me ne zanima, kar pripognil se bom in jo nesel ven, potem pa se bomo napili kot živine.

— Kam neseš?

Ravno mama me je morala videti.

— Napili se bomo.

— Ne, prosim, Jože, ne.

Kako zaskrbljeno odkimava z glavo.

— Sem s šnopsom!

— Tudi jaz bom pila.

— Kako me peče ta prekleti šnops.

— Tako božansko še nisem lulal.

— Molči, svinja!

Bojan je ta, ki me objema, iz ust mu gori žganje. Si hud, Jože?

— Si nor, zakaj bi bil hud? Saj res, čemu bi bil slabe volje. Ženim se in gotovo me ni nihče razžalil.

— Kako je bilo ime tisti tvoji poročeni?

— Marija. Zakaj?

— Zdaj je v Ljubljani.

— Slišal sem.

— Vražja je. Vroča. Njen mož gre večkrat ven, saj veš, da je inženir. Jaz ga nadomeščam oziroma tebe. Večkrat reče kaj o tebi. Drugače pa je vražja.

Ne vem, zakaj me ta novica tako zelo zapeče. Kaj je prišel Bojan samo zato, da razbije zadnjo iluzijo. Kaj me briga zdaj ves svet, kaj me briga Marija, toda vseeno mi je, da bi sedaj najraje udaril Bojana po gobcu. Le čemu se toliko ženemo za teh nekaj bore let, ki jih prevegetiramo, kako bi le zjutraj pogledali, če bi se obesil na to jablano. Lepo bi visel in iz megle bi rosilo po meni.

— Smešno, ne, kje vse se križajo naše poti, še na ženski.

In Bojan se reži. Prerivata se s Pavletom okoli Verone. Vrag jih vzemi.

Kam naj grem, s kom se naj pogovarjam? Gor grem v Jožičino sobo, saj sem zaspan.

Legel bom ... kje je steklenica z žganjem, tu za deblom. Kako peče žganje! Kako da se ne morem v redu napiti? Kakšno toploto zažene po telesu slivovka!

Vedno je tema na teh stopnicah, nimajo luči na poti v podstrešno sobo. Zato je videti tu vse nekam zarotno. Ubogi njeni starši, stara sta ostala sama z zemljo, vsi otroci so odšli. Jaz imam svojo učiteljsko službico, pretolkel se bom nekako skozi teh trideset, štirideset let, kolikor me čaka do upokojitve. Kako prijetno je leči, dobro, da sem se pretipal v

temi do postelje. Samo da bi se malo naspal. Saj sem res že malo pijan, a ne preveč. Da bi me le prehitro ne iskali, dobro, da nisem prižgal luči. Zjutraj se je ata jezil zaradi malenkosti, bom tudi jaz tak. Tak Marija ... tisto toplo, sladko telo ni poznalo zvestobe, novi kraji, nove avanture, samo uživanje, kako me je ta novica potrla oziroma začudila, kajti dopovedoval sem si, da je bilo tisto najino nekaj izjemnega, pa ni bilo, vse se je ponovilo, vse na svetu se ponavlja, ponavlja ... poroke, prešuštva, pijanstvo, smrti, rojstva ... Toda Bojan govori ostudno o njej, jaz je nisem nikdar v besedah žalil, raje nisem govoril o njej. Kako se vse razpleta ...

Nekdo prihaja gor. Hudiča, rad bi imel mir, rad bi zaspal, koga lu nosi zdaj vrag gor po stopnicah. Oni so še vedno zunaj, čujem jih, kako se smejejo Verona, Pavle, Bojan, Rudi pa menda kozla.

— Jože, Jože si tu?

Jožica kliče po stopnicah, ne bom se oglasil; če ne bo prižgala luči, bo dobro, imel bom mir.

— Saj si tu.

Kako divja je luč! Zakaj ne ugasne?

— Ugasni luč!

Sem se preveč zadril, vzelo ji je besedo. Žal mi je.

— Pridi sem k meni, ji rečem.

Postelja kar zacvili pod njo, saj je že težka.

— Si jezen?

— Veš, kako so krivični. Mama me je kregala, ker se Verona tako vede. Pravi, da si bojo tvoji mislili, da sem tudi jaz taka. Si hud?

— Ne.

— Jože, jaz nisem taka, nikdar nisem bila. Verjameš?

— Ja, sicer pa bi mi bilo vseeno, glavno, da sva sedaj v redu.

— Daj mi roko na trebuh, ljubi! Spet brca.

Kako čuden občutek je to, če ti pod dlanjo brca otrok, ki je, kot rečemo, tvoj.

— Jože, moraš naju imeti rad s tem ...

Roko spet nese dol do popka, kjer sedaj buta z glavico.

— Ali naju imaš rad ...? Naju boš imel z otrokecem vedno rad.

— Ja, bom. Poskusil bom. Upam, Jožica ... upam, da bom ...

Ali ne cvili vlak tam onkraj hriba? To je potem tisti pol ure po polnoči. Pri kraju je moj poročni dan, zjutraj se bojo razšli, tudi prijatelji bojo šli. Saj mi je vseeno, čudno, prej sem si jih pa tako želel. Kdo ve, če bo tudi zjutraj taka megla? Najbrž bo, saj je november. Lahko pa, da bo tudi deževalo. V novembru se megla rada sprevrže v dež.